

Parakh

Research Journal Deptt. of Punjabi
Language & Literature
Lahore College for Women University
Lahore (Pakistan)
Vol: 2, July.-Dec. 2017, PP71-86

پارکھ

تحقیقی مجلہ شعبہ پنجابی زبان و ادب
لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی لاہور (پاکستان)
جولائی - دسمبر 2017ء، مسلسل شمارہ 4

☆ ڈاکٹر سونیا اللہ رکھا

پاکستانی معیشت وچ پاکستانی پنجابی فلم انڈسٹری دا حصہ

Abstract

This article is the detailed study of Punjabi Film Industry and Pakistan Economy. The scholar has discussed that how the Punjabi Movies contributed to the progress of Pakistani Economy and proved that film as an Industry is very faithful for the economy of any country Pakistani Punjabi Film contributes significantly to a Nation's economy being well. In this research the researcher describes the characteristics of those Punjabi Movies which developed the country economy.

انسان دا معاشی مسئلہ انسان دے روئے زمین تے تخلیق ہون نال ای جم پیاسی۔ فیرویلے دے نال نال انسانی حیاتی وچ ایس دی خاص اہمیت ہوندی گئی ہن انفرادی یا اجتماعی حیاتی دا کوئی اجیہا کھیت نہیں جیہڑا بالواسطہ یا بلاواسطہ ایہدے توں متاثر نہ ہو رہیا ہوئے۔ N.Gregory Mankius اک کسان

ہون دے نال نال وائیٹ ہاؤس دی معیشت د امیر سی اوہنے اپنی کتاب Principles of Economics وچ معیشت دی جیہڑی تعریف کیتی اوس بارے انٹرنیٹ تے لکھیا اے پئی:

“The word economy comes from the Greek word Oikonomes, which means one who manages a household”. (1)

”معاش“ د لفظ یونانی زبان دے لفظ ”Oiknomos“ توں ماخوذ اے جس دے معنے نیں گھر بار دی دیکھ بھال تے انتظام کرن والا۔ معاش دا اکھر پہلی وار 1610 وچ بول چال وچ ورتیا گیا تے پہلا اکا نومسٹ آدم سمجھتے سی۔ انسان نے جدوں ایس دھرتی تے اکھ کھولی اوس ویلے اوہنوں اپنی حیاتی دی بقا تے سلامتی لئی بنیادی لوڑ آں مثلاً خوراک، لیڑے، وسوں دے رہن لئی مکان وغیرہ حاصل کرن دی کوشش کرنی پئی۔ ڈاکٹر مجاہدہ موجب:

”معاشی مسئلہ ہمیشہ انسان واسطے در دسر رہیا اے“۔ (2)

ایہناں لوڑاں تھوڑاں نوں پورا کرن تے حیاتی نوں سوکھا بناون لئی انسان نوں علم ”معاشیات“ دی لوڑ پئی ایس علم نے انسان اندر ایہہ سُدھ بدھ پیدا کیتی کہ کنج گھٹ وسائل راہیں ودھ توں ودھ ضرورتاں پوریاں کیتیاں جاسکدیاں نیں۔ معیشت تے معاشی نظام د ادارو مدار معاشیات تے ہوندا اے۔ علم معاشیات دولت دی نوعیت پیدائش تقسیم تے دولت دے مطالعے نوں آکھدے نیں۔ Durbin ایس بارے آکھدا اے کہ:

“Economics is the intellectual religion of the day”. (3)

علم معاشیات نوں پہلاں پہل ”پولیٹیکل اکا نومی“ آکھیا جاندا سی۔ معاشیات، دولت، اشیاء، خدمات دی تقسیم تے تبادلہ دا علم اے۔ دولت بذات خود کوئی مقصد نہیں بلکہ ایہدے حصول دا مقصد انسانی

لوڑاں نوں پورا کرنا اے کیوں جے کوئی لوڑ ایہدے توں بغیر پوری نہیں ہو سکدی۔ انسان نوں اپنی فلاح لئی اشیاء (لباس، گھر، کرسی وغیرہ) خدمات (انجینئرنگ، ڈاکٹر، استاد، وکیل وغیرہ) دی لوڑ پیندی اے۔ جہدے لئی دولت، پیسے دا ہونا ات ضروری اے۔ ایہو وجہ اے کہ معاشیات وچ انسان دے ایہناں سارے افعال دا مطالعہ کیتا جاندا اے جہد تعلق انسانی حیاتی دے روزمرہ معاملیاں نال اے۔ معیشت کسے قوم دی معاشی ہیئت و ترکیب دا گویہ لاندی اے۔ محمد منظور موجب:

”سادہ الفاظ میں ”معاشی نظام“ سے مراد ایسا اداراتی

سلسلہ Institutional Arrangements ہے جس کی

معرفت کسی ملک کے مادی اور انسانی ذرائع باہم کوششوں سے

ضرورت کی اشیاء و خدمات پیدا کرتے ہیں۔“ (4)

اشیا و خدمات دی پیداوار وچ وادھے داناں معاشی ترقی اے جس نال بہتر زندگی گزارن لئی معیشت وچ بنیادی تبدیلیاں لیان دا آہر کیتا جاندا اے۔ کسے وی معاشرے دی ترقی تے خوشحالی دار و مدار اوس دے معاشی مسائل تے اوہناں دے صحیح استعمال تے ہوندا اے۔ جیکر قدرتی وسائل موجود ہون پر معاشرہ اوہناں توں آشنانہ ہووے تے اوہناں وسائل دا ضیاع ہوندا اے دودجے بنھے جیکر وسائل دی گھاٹ ہووے تے معاشرے دی معاشی ترقی دا عمل رک جاندا اے۔ ملکی معیشت دی ترقی تے خوشحالی لئی صنعتاں دی اہمیت توں انکار نہیں کیتا جاسکدا اے۔ اوہ انڈسٹری بھانویں کوئی وی ہووے چینی دی صنعت، لوہے دی یا ٹیکسٹائل دی صنعتاں ملکی معیشت دی ترقی وچ اہم کردار ادا کردیاں نیں:

“Industries essential for the overall

well-being of the country and run

directly by the state” (5).

کسے وی ملک دی معاشی ترقی لئی صنعت دا کردار بڑا اہم متھیا جاندا اے کیوں جے ایس راہیں

صنعتی اشیاء تے صنعتی خام مال پیدا کر کے عوام دیاں ودھ توں ودھ لوڑاں پوریاں کیتیاں جان دیاں نیں۔ صنعتاں نوں تن حصیاں وچ ونڈیا جاندا اے۔ (1) گھریلو صنعتاں، (2) نکلیاں صنعتاں، (3) وڈے پیمانے دیاں صنعتاں۔ کسے وی ملک دی ترقی، خوشحالی، بقا دار و مدار معاشی ترقی تے ہوندا اے۔ جنناں معاشی نظام مستحکم ہووے اوہنا ای ملک ترقی دیاں راہواں تے گامزن ہوندا اے۔ معیشت دی ترقی نال بہت سارے ملکی وسائل بروئے کار لیاون نال وڈے توں وڈے مسئلے حل کرن دا راہ متعین ہوندا اے۔ بیروزگاری، غربت، افلاس، تنگ دستی دا خاتمہ ہوندا اے۔ جے ایہہ آکھیا جائے کہ معیشت توں بغیر کسے وی ملک دی بقا قائم رہنا ناممکن اے تے غلط نہیں ہوئے گا۔ انٹرنیٹ موجب:

“Its impossible for a country to do anything without a stable economy”. (6)

معاشی ترقی دے سٹے وچ بہتر حیاتی گزارن لئی معیشت وچ بنیادی تبدیلیاں پتگراںیاں جان دیاں نیں۔ کسے پسماندہ معیشت دی ترقی دا ترقی یافتہ معیشت ول مڑنا معاشی ترقی اکھواندا اے۔ کسے ملک دی قومی آمدنی وچ اضافہ توں مراد معاشی ترقی اے۔ فلم دا کھیتر وی ڈھیر موکلا ہون پاروں لیہنوں وی انڈسٹری دا درجہ حاصل اے ایہو وجہ اے کہ فلم انڈسٹری تے معیشت دا سمبندھ بڑا ڈنگھا اے۔ معیشت دے استحکام تے ترقی وچ فلم انڈسٹری دا بڑا ہتھ تے کردار ہوندا اے۔ Uzma Aleem موجب:

“Film as an industry is very faithful for the economy of any country”. (7)

ملکی معیشت دی ترقی تے زرمبادلہ کمان لئی فلمی صنعت دا کردار ڈھیر اگھڑواں وکھالی دیندا اے۔ کامیاب فلمی صنعت دی بدولت فلماں برآمد کرن نال زرمبادلہ دی رفتار تیز ہوندی اے۔ ملکی آمدنی وچ جنناں وادھا ہوئے گا اوہنا ای ملک ترقی ول اگانہہ ودھے گا۔ انج دو جیاں صنعتاں وانگر فلمی صنعت وی ملکی آمدنی وچ وادھے دا سبب بندی اے۔

Sen دی تحقیق موجب وی فلمی صنعت صرف تفریح، پروپیگنڈے داسومہ ای نہیں ایہہ اجیہا طاقت وند میڈیم اے جس راہیں قومی آمدنی وچ بے بہا وادھا کیتا جاندا اے۔ دنیا وچ کئی ایہیے ملک نیں جہاں فلمی صنعت دے ذریعے ملکی معیشت نوں سودمند کرن تے ودھان وچ ناقابل یقین حد تک حصہ اے۔ فلمی صنعت کئی پکھوں بڑی اہمیت دی حامل اے ملکی معیشت تے فلمی صنعت دا آپوں وچ بڑا ڈونگھا رشتہ اے۔ ایہناں دنواں دی ترقی اک دوجے دی تعمیر و ترقی وچ اہم کردار ادا کردیاں نیں۔ Georgina Grogory موجب فلم دی گلوبلی تے معاشی اہمیت انج اے:

“The Film business is of course globe and multinational”. (8)

فلماں جدوں نمائش لئی پیش کیتیاں جاندیاں نیں فلمسازاں دی ودھتوں ودھتو قع ہوندی اے کہ فلماں سلور جوبلی (25 ہفتے)، گولڈن جوبلی (50 ہفتے)، پلٹینیم جوبلی (75 ہفتے) یا ڈائمنڈ جوبلی (100 ہفتے) منان۔ تاں ای فلماں بہترین تے ریکارڈ توڑ بزنس کر کے ملکی آمدن تے زرمبادلہ کمان وچ حصہ پاندیاں نیں۔ سینئر فلم جنرلسٹ ”طفیل اختر“ عرف دادا نے فلم دے معاشی پکھ بارے آکھیا:

”فلم تے معیشت دا تعلق گوڑھا اے جیکر فلم ہٹ ہو جاوے تے نہ صرف پاکستانی آمدن نوں ٹیکس راہیں فائدہ پہنچدا اے سگوں فلماں نال Related سارے لوکاں نوں جہاں وچ فلمساز، ہدایت کار، کہانی کار، اداکار، ڈسٹری بیوٹر، سینما مالکان، ٹیکشیز وغیرہ ساریاں نوں فائدہ اپڑدا اے انج ملک وی خوشحال

ہوند اے۔“ (9)

پاکستانی پنجابی فلم انڈسٹری دے معاشی پہلو توں پہلاں پاکستانی معیشت تے پنچھی جہات ضروری جا پدی اے۔ پاکستان بنن مگروں 4.5 فی صد سالانہ شرح نال مجموعی قومی پیداوار دا وادھا ہو یا۔

پاکستانی معیشت دی ترقی دی رفتار کدے وی یکساں نہ رہی ویلے دے نال نال لہا چڑھا آندار ہیا۔ عائشہ رحمان موجب:

”مڈھ دیہاڑ توں ای پاکستان دے سیاسی، سماجی تے معاشی حالات کوئی چنگے نہیں رہے۔“ (10)

قیام پاکستان توں بعد پاکستان دے حصے آن والے صنعتی یونٹ ملکی لوڑاں پوریاں کرن دے قابل نہیں سن ویلے دے نال نال کراچی دی تجارت تے صنعت نال ملکی معیشت اگانہہ ودھن لگی ملک وچ سرمایہ داری نوں فروغ دین لئی انڈسٹریل بورڈ تے صنعتی مالیاتی کارپوریشن قائم ہوئی جس نال معاشی ترقی دا مڈھ بجھا۔ حکومت نے 1947ء وچ اک صنعتی کانفرنس وی منعقد کیتی جس وچ خام مال توں متعلقہ صنعتی اداریاں دے قیام دی سفارش کیتی گئی۔ ایس توں اڈ 52-1959 تک کوریادی جنگ دے دوران پاکستان نے اک آزاد تجارتی پالیسی تے عمل کرایاں ہوئیاں بڑا زر مبادلہ کمایا۔ ایس عرصے وچ وڈے پیمانے دیاں صنعتاں نے ڈھیر ترقی کیتی۔ ایہناں دہاکیاں وچ پنج سالہ منصوبے پاروں ملک دی معاشی ترقی وچ بہتری آئی قومی آمدنی وچ 30 فیصد زائد اضافہ ہویا۔ 60 دے دہاکے وچ نمایاں کامیابی تے ترقی ہوئی جد کہ 70ء وچ رفتار مٹھی پے گئی۔ 70 دے عشرے ملک دی خام قومی پیداوار وچ وادھا ہویا، برآمدات وی بہتر ہوئیاں پر حکومت افراطِ زر نوں نہ روک سکی۔ ایہد اوڈا کارن بدلایاں حکومتاں تے منصوبہ بندیاں نیں جس پاروں اک حکومت نے نمایاں اقدامات دا فیصلہ کیتا جد کے دوجیاں حکمراناں ایہناں اقدامات نوں دھک کے کسے دوجے کھیتزول موڑ دتا۔ 90-1980 دے ورہے زرعی ترقی دی رفتار تیز ہوئی ایس عشرے نوں صنعتی ترقی دا بہترین دور وی آکھیا جاسکدا اے۔ 1991ء دے سہے پاکستان دی فی کس آمدنی 400 ڈالری۔ اوس توں مگروں گھٹدی رہی۔ سید قاسم محمود نے مجموعی صورتحال بارے دسیا اے کہ:

”1991ء کے بعد بجائے اسکے کہ پاکستان کی فی کس آمدنی

سالانہ 400 ڈالر سے زیادہ بڑھتی، برابر کم ہوتی گئی۔ سیاسی

نظام کی ناپائیداری اور عاجلانہ فیصلوں کے باعث معیشت کی صورت حال تیزی سے خراب سے خراب تر ہوتی گئی۔ قرضوں کا بوجھ جو پہلے ہی بہت زیادہ تھا اس میں تیزی سے اتنا زیادہ اضافہ ہوا کہ ناقابل برداشت ہو چکا ہے۔“ (11)

2010-14ء ملک دی معاشی ترقی داستواں مرحلہ اے ایہناں ورہیاں وچ معاشی ترقی لئی بہت سارے اقدامات کیتے گئے عام بندے دی حیاتی دے مسائل تے مہنگائی وچ بے بہا وادھا ہو یا GDP دی شرح 4.1 فیصد رہی۔ پاکستانی معیشت دی موجودہ صورت حال بارے انٹرنیٹ وچ اے کہ:

“Pakistan ranks 147 out of 188 countries in the 2015 Human Development (HDI) with most indicators lower than most countries in South Asia” (12)

پاکستانی پنجابی فلم انڈسٹری نے پاکستانی معیشت دی ترقی وچ ڈھیر سانجھ پائی۔ کئی اچھیاں فلماں نیں جہاں ریکارڈ بزنس کیتا۔ برصغیر پاک و ہند وچ پنجابی فلم 1932ء وچ ”ہیر رانجھا“ بنی، پنجابی فلماں دا مڈھ ایس فلم نال بجھا۔ عمر عادل دے مطابق:

”لاہور وچ پہلی بولدی فلم بنی اوہ ”ہیر رانجھا“ اے جیہڑی 1932ء وچ بنی“ (13)

پاکستان بنن توں پہلاں بنن والیاں پنجابی فلماں لوک رومانوی داستاناں تے مبنی ہون دے نال نال سماجی، ثقافتی، معاشرتی کچھوں وی دلچسپ تے یادگار سن۔ جد کہ پاکستان بنن مگروں پاکستانی فلم انڈسٹری دا مڈھ بجھا اوس ویلے فلمساز، اداکار تے ہدایت کار نذیر نے پہلی پنجابی فلم ”پھیرے“ بنائی جہدی نمائش 1949ء نوں چھوٹی عید تے ہوئی ایس فلم نوں پہلی پنجابی فلم ہون دے نال نال پاکستان دی پہلی

سلور جو بلی فلم ہون دا اعزاز وی حاصل ہو یا۔ روزنامہ ”اخبار“ موجب فلم ”پھیرے“ دی کامیابی:

”اس فلم کو پہلی پنجابی فلم ہونے کے ساتھ ساتھ پاکستان کی پہلی

سلور جو بلی ہونے کا اعزاز بھی حاصل ہوا تھا“۔ (14)

ایس فلم نے لاہور دے پلس سینما وچ 25 ہفتے تے کراچی دے تاج محل سینما وچ 5 ہفتے مشہوری حاصل کر کے ملکی معیشت وچ ڈھیر سانجھ پائی۔ ایس توں بعد فلم ”مندری“ نے بھارت وچ چنگا بزنس کر کے ملکی معاشی ترقی وچ سانجھ پائی۔ ایس توں بعد شہری بابو، پتن، پائے خان فلماں نے چوکھا بزنس کیتا۔ فلم پائے خان بارے ”زخمی کانپوری“ لکھدے نیں:

”یہ فلم سپر ہٹ ہوئی“۔

چن ماہی تے دُلا بھٹی کامیاب ترین فلماں دا درجہ رکھدیاں نیں جنہاں نے ملکی معیشت وچ حصہ پایا۔ فلم ”دُلا بھٹی“ بارے کہیا جاندا اے کہ ایس فلم نے ”گولڈن جو بلی“ منائی۔ جد کہ فلم ”منگتی“ نے لاہور وچ ڈائمنڈ جو بلی منائی۔ ”یکے والی“ تے ”ماہی منڈا“ فلماں نے وی چوکھا بزنس کیتا جس پاروں باری ملک نے لاہور ملتان روڈ نے ایہناں فلماں دی کمائی نال ”باری“ سٹوڈیو بنایا۔ زخمی کانپوری موجب:

”باکس آفس پر ایک کامیاب فلم تھی“۔ (15)

فلم ”مکھڑا“، ”کرتار سنگھ“، ”تمیں مار خان“ کامیاب ترین فلماں وچ منیاں جان دیاں نیں۔ ایہناں فلماں نے ریلیز ہون دیاں سارے پاسے دھماں پادیتیاں۔ فلم ”تمیں مار خان“ نے اوس ویلے گولڈن جو بلی منائی۔ رضا ہاشمی موجب:

”اس فلم نے پورے ملک میں گولڈن جو بلی منائی“۔ (16)

ایس توں اڈ حمیدہ، ہیر رانجھا، جاپانی گڈی، بشیرا، ماں پتر، غازی علم دین شہید کامیاب ترین فلماں گنیاں جان دیاں نیں۔ فلم مولا جٹ بارے آکھیا جاندا اے کہ ایہہ فلم انداز اڈھائی سال تیکر سینما ہال دی رونق بنی رہی ایہنے کامیابی دے سارے ریکارڈ توڑ دتے۔ ایس فلم نے بے شمار شہرت کھٹن دے نال

نال ملکی آمدنی وچ وادھا کیتا۔ زاہد عکاسی موجب:

”ہدایت کار یونس ملک کی اس فلم نے پاکستان میں سب سے

زیادہ بزنس کر کے جو ریکارڈ قائم کیا جواب تک قائم ہے۔ (17)

انج ای فلم جیدار، چن وریام، اتھرا پتر، مفت بر، سالاح صاحب، نوکرتے مالک، بھریا میلہ، جٹ تے ڈوگر، کالاسمندر، عشق نچا وے گلی گلی، اُچا شملہ جٹ، دا، مہندی، دھی رانی، اچھو 302، تیس مارخان، ظلم دا سورج، کالے چور کامیاب فلماں اکھوائیاں۔ مڈھلے دور دیاں پنجابی فلماں دے معاشی پکھ بارے ڈاکٹر شہباز ملک لکھدے نیں:

”فیر عام خوشحالی پاروں فلماں دی مانگ وی ودھ گئی سی ایس کر

کے پنجابی دی جیہڑی فلم وی آوندی لوک اوہنوں ہتھ ہتھ لین تے

اوہ واہ واہ بزنس کردی۔ (18)

1995-2015ء تیکر دیاں فلماں دے معاشی کردار اُتے گوہ کریئے تے ایہہ آکھیا جاسکدا اے کہ پاکستانی پنجابی فلم نے پاکستانی معیشت دے استحکام وچ حصہ ضرور پایا۔ 1995ء دیاں کامیاب فلماں وچ مندر، ات خدادا ویر، قلندر، مستانہ ماہی، خون دا حساب انتہائی کامیاب رہیاں۔ 1996ء وچ سخی بادشاہ، فوجا، رانی خاں، دوجی دار، غنڈہ گردی، فلماں نوں کامیابی ملی۔ 1997ء دے ورہے بس اک فلم ”کالا راج“ کامیاب رہی۔ 1998ء دے ورہے 4 فلماں بنیاں پر صرف ”چوڑیاں“ اچھی فلم سی جہنے ڈائمنڈ جوہلی منائی تے کامیابی دے سارے ریکارڈ توڑ دتے۔ ایہہ فلم نہ صرف پاکستان سگوں پاکستانوں باہروی نمائش لئی لگی تے بے حد پسند کیتی گئی۔ انٹرنیٹ موجب:

“The years 1998 saw the release of Noor's Choorian, a Punjabi film that grossed 180 million rupees”. (19)

فلم ”چوڑیاں“ نے مجموعی لاگت توں اڈ 180 ملین دا بزنس کیتا۔ ایہہ فلم انتہائی کامیاب رہی جھنے نہ صرف پاکستانی پنجابی فلم انڈسٹری نوں پوری دنیا وچ معیاری فلم سازی دا ریکارڈ دوا یا بلکہ فلمساز، دے نال نال ملکی آمدنی وچ وی چوکھا حصہ پایا۔ 1999ء وچ وی فلماں دی کامیابی دا تناسب ایہو رہیا۔ ”چوہدرانی“ تے ”نکی جی ہاں“ کامیاب رہیاں۔ حسن عسکری جیہڑے ایس فلم دے ہدایت کار نیں اوہناں آکھیا کہ:

”فلم چوہدرانی کامیاب رہی ایس فلم نے Extra

Ordinary Business کیتا۔ ایہہ عام کمرشل تے گھریلو

فلم سی“۔ (20)

2000ء وچ ”اشتہاری گجر“ تے ”مہندی والے ہتھ“، 2001ء وچ دل کچ دا کھڑونا، ہمایوں گجر نے بے پناہ کامیابی حاصل کیتی۔ 2002ء وچ نمایاں کامیابی والیاں فلماں وچ بہو خاں، عاطف چوہدری، بڈھا گجر، ارائیں دا کھڑاک شامل نیں۔ بقول پنجابی فلماں دے مصنف محمد کمال پاشا:

”ہمایوں گجر فلم نے 250 کروڑ بزنس کیتا جد کہ ایہہ فلم 70,75

لکھ دی لاگت نال بنی۔ فلم عاطف چوہدری وی بے حد

کامیاب رہی“۔ (21)

ایسے طرحاں 2006ء وچ بنن والی پنجابی فلم ”مجاہن“ نے زبردست بزنس کیتا جد کہ ایہہ فلم بقول سید نور 95 لکھ دی بنی پر ایس نے کروڑاں دا بزنس کیتا فلم ”چوڑیاں“ وانگر ایس فلم نے وی بے پناہ مقبولیت پائی پاکستان توں باہر وی نمائش لئی سینما گھراں وچ لگی تے بے حد پسند کیتی گئی۔ پنجابی دیاں ایہناں دوہناں فلماں نوں خاص کر ایہہ اعزاز حاصل اے کہ ایہہ ملک تے ملکوں باہر کامیاب رہیاں۔ 2007ء دیاں کامیاب فلماں وچ غنڈی رن، سوہا جوڑا تے محبتاں سچیاں، پتر ہمایوں گجر دا شامل نیں۔ اقبال راہی نے فلم ”سوہا جوڑا تے غنڈی رن“ دی کامیابی بارے لکھیا اے کہ:

”2007ء اس سال فلم ساز واداکار زنگس کی دو پنجابی فلموں

”سوہا جوڑا“ اور ”غنڈی رن“ نے فلم بینوں کو اپنی جانب

مبذول کیا اور گولڈن جوبلی سے کراس کر گئیں۔ (22)

ایہی گل کمال پاشا ہوراں وی آکھی کہ ”سوہا جوڑا“ فلم نے ڈیڑھ کروڑ دابزنس کیتا جد کہ ایس دی لاگت اوہناں موجب 80 لکھ اے۔ اشفاق کاظمی پنجابی فلم سوہا جوڑا دی کامیابی بارے لکھدے نیں کہ:

”نرگس دی فلم ”سوہا جوڑا“ نے ریکارڈ بزنس کیتا۔“ (23)

2008ء وچ ظل شاہ، تے سہاگن وی کامیاب رہیاں۔ 2009ء وچ ابا گجرتے عشق بے پرواہ نوں وی مقبولیت ملی۔ 2010ء وچ سید نور دی فلم ”وہٹی لیکے جانی اے“ دساں فلماں وچوں کامیاب رہی۔ شیراز حسن نے اپنے مضمون Rise and Fall of Pakistani Cinema مطابق:

“We witnessed the year 2010 as being the worst ever year in the history of Pakistan Film Industry where only seven films managed to release, out of which only one Punjabi movie "Wohti Lay Key Jani Aay" by veteran director Syed Noor was declared successful. It did a business of almost Rs. 8 million in just two days”. (24)

2010ء دا ورہا پاکستانی فلم انڈسٹری دے زوال دا باعث رہیا۔ ایس ورہے صرف اکو فلم نے کامیاب بزنس کیتا۔ اوہ وی پنجابی فلم ”وہٹی لیکے جانی اے“ جس دے ہدایت کار سید نورسن۔ ایس فلم نے صرف دو دناں دے اندر 8 ملین دابزنس کیتا ایس پنجابی فلم نوں بے پناہ کامیابی تے شہرت اوس ویلے ملی

جدوں فلم انڈسٹری انتہائی ماٹھی حالت وچ سی۔ 2011ء وچ سید نور دی فلم ”جگنی“ کامیاب رہی۔ 2012ء وچ ”اچھا گجر“ تے ”شریکا“ او سے سال بنن والیاں کامیابی نال ہمکنار فلماں نیں۔ 2014ء وچ بنن والی فلم ”نصیبو“ فلاپ رہی۔ پنجابی فلم دی لاگت پہلاں پہل ہزاراں فیر لکھاں تے ہن کروڑاں تیکر اپڑ چکی اے۔ جد کہ آج دے دور وچ اک چنگی فلم 3 توں 5 کروڑ روپے وچ بن دی اے۔ جیکر فلماں معیاری، جدید ٹیکنالوجی تے چنگے بجٹ نال بنن تے اوہناں دا بزنس وی چوکھا ہون دی اُمید ہون دی اے۔ آج جے ہالی وڈ، بالی وڈ دی فلم انڈسٹری دنیا دی پہلے نمبر دی انڈسٹری اے تے اوہدا کارن ایہو ای اے کہ اوہناں دیاں فلماں وڈے بجٹ حکومتی تعاون تے امداد پاروں نہ صرف اپنے ملک سگوں ملکوں باہر وی پھیرا پیسہ کماندیاں نیں۔ پاکستانی پنجابی فلماں دی کامیابی دے تناسب وچ کمی داوڈا کارن ایہہ اے کہ ہن فلماں MM35 Digital دی تھیں سسٹم تے منتقل ہو گئیاں نیں جیہڑا بڑا قیمتی تے مہنگا نظام اے۔ وڈے وڈے سینے غیر ملکی انڈین تے انگریزی فلماں نوں سکرین دی زینت بنان تے تُل پئے نیں جس پاروں نہ صرف پنجابی فلماں ول بلکہ اردو قومی فلماں دا رجحان وی گھٹدا جا رہا اے۔ انڈیا بمبئی وچ بھانویں فلم اک دن مگروں لگے پر پاکستان سینما مالکان اپنے سینے لاون وچ دیر نہیں کردے۔ کیوں جے سینما مالکان دامتقصد صرف تے صرف پیسہ کمانا اے ایسے لئی اوہناں اپنے سینمایاں نوں ملکی قومی فلماں تھیں غیر ملکی فلماں لاون دی سونہ کھائی اے کہ جسٹراں وی ہوئے پیسہ بٹوریا جائے۔ آج وی جے بیرونی فلماں تے پابندی لائی جائے تے پنجابی فلم دا عروج ممکن اے۔ پنجابی فلماں دے ہدایت کار مسعود بٹ جنہاں تقریباً 89 دے نیڑے پنجابی فلماں دی ہدایت کاری کیتی، اوہناں آکھیا:

”جدوں تیکر انڈین فلماں نہیں سن آئیاں تے پنجابی فلماں

سینماواں دی زینت سن۔ اوہناں کول بے شک Resources

نیں پاکستانی فلماں جدید لیبارٹری نہ ہوون پاروں کچھاں نیں

جدوں وی چنگی پنجابی فلم بنے گی چنگے Digital سینما وچ لگے

گی اوہ اج وی پہلاں وانگر ریکارڈ بزنس کرے گی۔“ (25)
ایہی گل سید نور ہوراں آکھی:

”نہ اردو نہ پنجابی فلم نوں زوال آیا ایہہ زوال سینما نوں آیا۔
پہلاں پہل گھر نکلے تے سینما وڈے سن لو کی سینما گھر آندے سن
ہن جدوں سینما Equipped ہو گئے تے اوہناں انڈین فلماں
لایاں شروع کردتیاں۔“ (26)

فلمی شخصیتاں موجب پنجابی فلماں دے زوال دا کارن جدید ٹیکنالوجی نوں نہ ورتن دافن اے تے
اوہ سارا ملبہ سینما لکان دے کھاتے پان تے بضد نیں کہ اوہ غیر ملکی فلماں اپنے سینے دی سکرین تے سجا کے
اپنے لو بھ وچ رُجھے نیں۔ قصور اصل وچ دونواں دا اے جیکر فلم ساز، ہدایت کار، کہانی کار چنگیاں،
معیاری، گھریلو اصلاحی، سماجی، کامیڈی فلماں بناون گے تے اوہناں نوں یقیناً عوام وی پسند کرے گی تے
ویکھن لئی سینے ضرور آئے گی جنہاں نال فلمی گروہ تے سینما لکان دا فائدہ وی ہوئے گا۔ دو جاسب توں ودھ
فائدہ ملکی معیشت نوں ہوئے گا ملک خوشحال ہوئے گا۔ کسے وی ملک دی ترقی تے خوشحالی دا انحصار معیشت
دی ترقی نال منسلک اے۔ فلم انڈسٹری دی ترقی تے خوشحالی نال جیہڑے ٹیکس حکومتی آمدن وچ جمع ہوندے
نیں اوہناں نال ملکی معاشی نظام دا استحکام تے مضبوطی یقینی ہوندی اے۔ جیویں فلمی صنعت دی معاشی
اہمیت بارے ”رحمان مذنب“ نے ”ڈرامہ اور تھیٹر“ وچ آکھیا:

”فلم کی صنعت خوب منافع آور ہے لوہے، شکر، کاغذ اور کپڑے
کی صنعتوں کے مقابلے میں امتیازی شان رکھتی ہے۔“ (27)

فلمی صنعت دا شمار ملک دیاں وڈے پیمانے دیاں صنعتاں جنہاں وچ لوہے دی صنعت، چینی
بنان دی صنعت، دفاعی سامان بنان دی صنعت، وغیرہ دے برابر سمجھی جاندی اے۔ جیویں ایہہ صنعتاں
زرمبادلہ کمان تے ملکی آمدنی وچ اضافے دا سبب بندیاں نیں انجے ای فلمی صنعت ملکی معاشی ترقی وچ وادھا

کردی اے۔ فلمی صنعت ترقی کرے تے ملک وی خوشحالی دیاں راہواں ول گامزن ہوندا اے ایس لئی کوئی وی نہیں چاہندا کہ اوہدی انڈسٹری یا فلم انڈسٹری ختم ہووے تے معاشی نظام تباہی دا شکار ہو کے معیشت دا پیہہ جام ہووے۔ اسحاق احمد موجب:

”مختصر یہ کہ فلم آرٹ نے انسان کے دل و دماغ کو کنٹرول کرنے کے لیے نئی راہیں کھول دیں اور آج کوئی بھی ملک یہ گوارہ نہیں کر سکتا کہ اسکی فلم انڈسٹری کمزور ہو“۔ (28)

ضرورت ایس امردی اے کہ فلمی صنعت دی بحالی تے بقاء لئی منصوبہ بندی کی جتی جائے۔ تاں جے پاکستانی فلم انڈسٹری اوہی 70 والا عروج تے کامیابی حاصل کر سکے دنیا دیاں دو جیاں فلم انڈسٹریاں دا مقابلہ کر کے اپنی وکھری تے امتیازی سہان کر اسکے۔ جیویں ”روزنامہ آواز“ وچ لکھیا اے:

”فلم انڈسٹری کی بحالی کے لیے آج بھی ایسی فلموں کی ضرورت ہے جو باکس آفس پر جو بلیاں منانے کے ساتھ کروڑوں کا بزنس کریں اس کے لیے فلم سازوں کو باقاعدہ منصوبہ بندی کرنا ہو گی“۔ (29)

جیکر پاکستان وچ حیاتی تے حیاتی توں متعلق سچیاں کہانیاں تے مبنی معیاری فلماں بنائیاں جان تے غیر ملکی فلماں دے اوہ نہ صرف مقابلے تے پورا اترن گئیاں سگوں کامیابی نال ہمکنار ہو کے زرمبادلہ کمان دا باعث وی بنن گئیاں۔

حوالے

1- <https://bizfluent.com/importance of economics>

2- مجاہدہ، پنجابی ادب ایک تعارف، لاہور: ادارہ پنجابی لکھاریاں، 2012ء، ص 12

- 3- <http://12biz.blogspot.com>
- 4- محمد منظور، اصول معاشیات، لاہور: علمی کتب خانہ، 1985ء
- 5- Abdul Hamid, The Pakistani way of Life and Culture, Lahore: United Press, Y.N. P.75
- 6- <http://answer.yahoo.com/Importance of economy>
- 7- Uzma Aleem, Portrayal of Muslims in Indian Movies, M.A Thesis, Lahore: LCWU, 2004, P.12
- 8- Georgina Gregory, Career in Media and Film, London: Saga Publication, 2007, P.125
- 9- طفیل اختر، (فلم جرنلسٹ) گل بات، لاہور: 11 نومبر 2016ء
- 10- عائشہ رحمان، جدید پنجابی لغت و تحقیقی تے تنقیدی مطالعہ، (پی ایچ ڈی)، لاہور: لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی، 2014ء، ص 1
- 11- سید قاسم محمود، انسائیکلو پیڈیا پاکستانیکا، لاہور: 2008ء، ص 892
- 12- www.worldbank.org>country>overview
- 13- محمد ریحان (مدیر)، ناگ منی، 2014ء، ص 25
- 14- روزنامہ اخبار، 17 ستمبر 2016ء، ص 5
- 15- زخمی کانپوری، یادگار فلمیں، لاہور: سٹی بک یونٹ، 2012ء، ص 102
- 16- رضا ہاشمی، جہاں تک دیکھا، لاہور: پرائم ٹائم پبلی کیشنز، 2006ء، ص 102-105
- 17- زاہد عکاسی، سلطان راہی، لاہور: جمہوری پبلی کیشنز، 2010ء، ص 123
- 18- شہباز ملک، چائن، لاہور: تاج بک ڈپو، 1962ء، ص 20

- 19- en.wikipedia.org>wiki>cinema of Pakistan
- 20- حسن عسکری (فلم ڈائریکٹر)، گل بات، لاہور: 31 اکتوبر 2016ء
- 21- محمد کمال (مصنف فلم)، گل بات، لاہور: 11 نومبر 2016ء
- 22- اقبال راہی، برصغیر پاک و ہند کی فلمی تاریخ، کراچی: سنگ میل پبلی کیشنز، 2013ء، ص 79
- 23- اشفاق کاظمی، اکتوبر 2007ء، ص 33
- 24- Shirazhassan.blogspot.com
- 25- مسعود بٹ (فلم ڈائریکٹر)، گل بات، لاہور: باری سٹوڈیو، 10 نومبر 2016ء
- 26- سید نور، (فلم ڈائریکٹر، مصنف)، گل بات، لاہور: ای ایم ای سوسائٹی، 3 نومبر 2016ء
- 27- رحمان مذنب، ڈرامہ اور تھیٹر، لاہور: ادبی ٹرسٹ، س ن، ص 325
- 28- اسحاق احمد، فلم ڈائریکشن، لاہور: مکتبہ پریس، س ن، ص 28
- 29- آواز، (روزنامہ)، 2016ء، ص 5